[२०२४] ३ एस. सी. आर. ९७१ : २०२४ आय एन एस सी २४२

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओज लिमिटेड आणि इतर

विरुद्ध

एच एस बी सी पीआय होल्डिंग्स (मॉरिशस) लिमिटेड

(पूर्वीचे नाव एचपीईआयएफ होल्डिंग्स १ लिमिटेड)

(दिवाणी अपील क्रमांक ३८३५ - ३८३६/ २०२४)

०४ मार्च २०२४

[न्या. हृषिकेश रॉय आणि न्या. प्रशांत कुमार मिश्रा]

विचार करण्यासाठीचा मुद्दा

उच्च न्यायालयाने सिंगापूर इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन सेंटर (एसआयएसी) येथे २७.०९.२०१४ रोजी जारी केलेल्या अंतिम निवाड्याची अंमलबजावणी करणे सुलभ केले. लवाद आणि समेट कायदा, १९९६ च्या कलम ४८ नुसार विदेशी निवाड्याच्या अंमलबजावणीबाबत अपीलकर्त्यांचा आक्षेप फेटाळण्यात आला आणि उत्तरवादी - निवाडा धारकाने हाती घेतलेल्या अंमलबजावणी प्रक्रियेदरम्यान निवाडा ऋणको - अपीलकर्त्यांविरुद्ध जप्तीचा आदेश कार्यरत राहील, असे निर्देशही उच्च न्यायालयाने दिले होते. भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ (२)

(ब) अन्वये लवादाचा पक्षपातीपणा आणि सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन या कारणास्तव विदेशी निवाड्याच्या अंमलबजावणीवरील आक्षेप फेटाळण्याचा उच्च न्यायालयाचा निर्णय योग्य होता का? तसेच कलम ४८ (२) (ब) अन्वये 'भारताचे सार्वजनिक धोरण' आणि 'नैतिकता किंवा न्याय या मूलभूत संकल्पनांचे' उल्लंघन केल्याबद्दल अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर पक्षपातीपणाचा आधार उपस्थित केला जाऊ शकतो का?

हेडनोट्स

लवाद व समेट कायदा, १९९६ – कलम ४८ – प्रकरण १ भाग II – विदेशी निवाडा – अपीलकर्ते - निवाडा ऋणकोंच्या मते, तीन सदस्यीय लवाद न्यायाधिकरणांपैकी एक, पीठासीन लवाद, सीएल हितसंबंधांच्या संघर्षाशी संबंधित भौतिक तथ्ये आणि परिस्थितीचा पूर्ण आणि स्पष्ट खुलासा करण्यात अपयशी ठरले होते आणि म्हणूनच सीएलच्या अध्यक्षतेखालील लवादाने दिलेला निकाल लागू केला जाऊ शकत नाही कारण तो भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८(२)(बी) नुसार सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात आहे - औचित्य:

निर्णय दिला : प्रस्तुत प्रकरणातील हा निवाडा सिंगापूर या न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन कंट्रीमध्ये पारित करण्यात आला होता आणि भारताने त्याला परपस्परसंवादी क्षेत्र म्हणून अधिसूचित केले होते - भारतीय लवाद कायद्याचा अध्याय १ भाग II हा सध्याच्या प्रकरणात लागू आहे – लवादाचे ठिकाण म्हणून दोन्ही पक्षकारांनी स्पष्टपणे सिंगापूर पीठाची निवड केली होती - लवादाच्या अधिकारितेचे अस्तित्व किंवा व्याप्ती किंवा पक्षपातीपणाच्या आरोपाशी संबंधित उपायासाठी दावे निश्चित करण्यासाठी हे एक न्यायालय पीठ आहे ज्यास विशेष पर्यवेक्षी अधिकारिता आहे - भारतात अंतर्भूत करण्यात आलेल्या

न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या योजनेच्या विरुद्ध विरोधी दृष्टिकोन जाईल - त्यामुळे पक्षकाराच्या स्वायत्ततेच्या तत्त्वाशी सुसंगत असलेल्या पक्षकारांना वाटलेल्या तटस्थतेच्या आधारे अधिकारितेची निवड करण्यात आली - प्रस्तुतच्या प्रकरणात, अपीलकर्त्यांनी मुदत मर्यादेच्या कालावधीत सिंगापूर न्यायालयांसमोर पक्षपातीपणावर आधारित कोणतेही आव्हान उपस्थित केले नाही - सिंगापूरमधील निवाडा रद्द करण्यासाठी लवादाच्या वेळी किंवा अपीलकर्त्यांना अर्ज करण्यासाठी उपलब्ध असलेल्या कालावधीत कोणतेही कारण ज्यावर आता जोर दिला जात आहे असे उपस्थित केले गेलेले नव्हते - लवाद नेमणुकांना योग्य आव्हाने वेळेवर दिली पाहिजेत आणि अंमलबजावणी प्रक्रियेस विलंब करण्यासाठी धोरणात्मक वापर करू नये – दुसऱ्या शब्दांत, निवाडा ऋणकोंनी लवकरात लवकर सिंगापूर न्यायालयांसमोर निवाडा रद्द करण्यासाठी अर्ज करायला हवा होता – पीठासीन लवाद सीएल यांच्यावरील पक्षपातीपणाच्या आरोपांचा संबंध आहे, उच्च न्यायालयाने आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांचा उल्लेख केल्यानंतर असा निष्कर्ष काढला की सीएल आणि निवाडा धारक किंवा त्याच्या होल्डिंग (धारक) कंपनीसह त्याच्याशी संबंधित कोणत्याही संघटनेमध्ये कोणतीही ओळख किंवा हितसंबंधांचा संघर्ष नाही - या न्यायालयाच्या मूल्यमापनात, उच्च न्यायालयाने योग्यरित्या सुचवले की सीएलला खुलासा करण्याचे कर्तव्य नाही किंवा पीठासीन लवाद म्हणून नेमणूक स्वीकारताना ते प्रकटीकरणाचे कायदेशीर कर्तव्य पार पाडण्यात अपयशी ठरले नाहीत - अशा परिस्थितीत पीठासीन लवादाचा पूर्वग्रह किंवा पूर्वग्रह असण्याची शक्यता होती असा अंदाज बांधता येत नाही – म्हणून निवाडा कर्जदार सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन झाल्याचा दावा करू शकत नाहीत, ज्यामुळे विदेशी निवाडा भारतात लागू होऊ शकत नाही - निवाडा कर्जदार भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ अन्वये विदेशी निवाड्याची अंमलबजावणी नाकारण्याची अधिकतम मर्यादा पूर्ण करण्यात अपयशी ठरले आहेत – त्यानुसार उच्च न्यायालयाने विदेशी निवाडा लागू करणे /

त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी दिलेला निर्णय मंजूर होतो. [परिच्छेद २७, २८, २९, ३५.१, ३६, ४३]

लवाद – विदेशी निवाडा – पूर्वग्रह - भारतातील सार्वजनिक धोरणाचा मानक :

निर्णय दिला : लवादामध्ये आंतरराष्ट्रीय मानकांचा अवलंब केल्यास जागतिक स्तरावरील वादांच्या निराकरणात विश्वास, निश्चितता आणि परिणामकारकता वाढेल - भारतात पक्षपातीपणाचा पैलू हाताळताना सार्वजनिक धोरणाचा आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मान्यताप्राप्त संकुचित निकष अवलंबला पाहिजे – जेव्हा नैतिकता किंवा न्यायाच्या सर्वाधिक मूलभूत कल्पनांचे उल्लंघन केले जाते तेव्हाच हे कारण आकर्षित होऊ शकते - सॅंगयोंग इंजिनीअरिंग आणि कन्स्ट्रक्शन कंपनी लिमिटेड विरुद्ध भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण (एनएचएआय) या खटल्यात सर्वोच्च न्यायालयाने नमूद केले होते की नैतिकता किंवा न्यायाच्या सर्वाधिक मूलभूत संकल्पनांचा आधार तेव्हाच लागू केला जाऊ शकतो जेव्हा न्यायाच्या मूलभूत कल्पना किंवा तत्त्वांच्या उल्लंघनामुळे न्यायालयाच्या धारणेला तडा जातो ७८० - 'सार्वजनिक धोरण' या संकल्पनेअंतर्गत नैतिकता आणि न्याय या अत्यंत मूलभूत संकल्पनांमध्ये पक्षपातीपणाचा समावेश असेल असे मानण्यास हरकत नाही – तथापि, न्यायालयांनी पूर्वग्रह निश्चित करताना देशांतर्गत मानकांऐवजी आंतरराष्ट्रीय सर्वोत्तम पद्धतींचा अवलंब करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे - अपवादात्मक परिस्थितीतच पक्षपातीपणाच्या कारणास्तव अंमलबजावणी नाकारली पाहिजे. [परिच्छेद २५ आणि २६]

लवाद – विदेशी निवाडा – पूर्वग्रह - अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर आव्हान :

निर्णय दिला : अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर लवादाच्या पक्षपातीपणाचा मुद्दा उपस्थित केला जात असेल, तर नैतिकता आणि न्यायाचे स्पष्ट उल्लंघन होत नाही हे सिद्ध झाल्याशिवाय भारतीय न्यायालये विदेशी

निवाड्या ची अंमलबजावणी सुनिश्चित करतील असा स्पष्ट संदेश भागधारकांना देण्यास न्यायालयांनी परावृत्त केले पाहिजे – पक्षपातीपणाचे निर्धारण आंतरराष्ट्रीय मानके लागू करूनच केले पाहिजे - विदेशी निवाड्यांची अंमलबजावणी नाकारणे केवळ दुर्मिळ प्रसंगी असावे जेथे, आंतरराष्ट्रीय मानकांचे पालन न करणे स्पष्टपणे दिसून येते. [परिच्छेद ४२]

उद्धृत केलेले निर्णय विधी

लवाद आणि समेट कायदा, १९९६ आणि भारतीय मुद्रांक कायदा, १८९९ [२०२३] १५ एस सी आर १०८१ : २०२३ आय एन एस सी १०६६ अंतर्गत लवाद करारांमधील परस्परसंबंध - या प्रकरणाचे अनुसरण केले.

सॅंगयोंग इंजिनीअरिंग अँड कन्स्ट्रक्शन कंपनी लिमिटेड विरुद्ध भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण (एनएचएआय) [२०१९] ७ एस सी आर ५२२ : (२०१९) १५ एस सी सी १३१ - यावर भिस्त ठेवली.

एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओज विरुद्ध एचएसबीसी पीआय होल्डिंग्स [२०२०] १० एस सी आर ९१ : (२०२१) ४ एस सी सी ७१३ ; एन एन ग्लोबल मर्कंटाइल प्रायव्हेट लिमिटेड विरुद्ध मेसर्स इंडो युनिक फ्लेम लिमिटेड [२०२३] ९ एस सी आर २८५ : (२०२३) ७ एस सी सी १ ; रेणूसागर पॉवर कंपनी लिमिटेड विरुद्ध जनरल इलेक्ट्रिक कंपनी [१९९३] ३ एस सी आर २२ : (१९९४) पुरवणी (१) एस सी सी ६४४ ; केंद्र सरकार विरुद्ध वेदांता [२०२०] १२ एस सी आर १ : (२०२०) १० एस सी सी १ ; श्री लाल

महल लिमिटेड विरुद्ध प्रोगेट ग्रानो एसपीए [२०१३] १३ एस सी आर ५९९ : (२०१४) २ एस सी सी४३३ ; विजय कारिया विरुद्ध प्रिसमीण कवी ई. सिस्टेमी एस आर एल [२०२०] ४ एस सी आर ३३६ : (२०२०) ११ एस सी सी १ येथ संदर्भ.

पर्मा कंटेनर (यूके) लाइन लिमिटेड विरुद्ध पर्मा कंटेनर लाइन (इंडिया) लिमिटेड २०१४ एस सी सी ऑनलाइन बॉम ५७५ - येथ संदर्भ.

जे. बुरो, रिचर्डसन वि. मेलिश (१८२४) २ बिंग. २२९ at २५२ ; एंडर्बी टाउन फुटबॉल क्लब लिमिटेड विरुद्ध फुटबॉल असोसिएशन लि. [१९७१] प्रकरण ५९१ ; पार्सन्स आणि व्हिटमोर ओव्हरसीज कंपनी विरुद्ध सोसायटे जनरले डे ल इंडस्ट्रे डू पॅपीर ५०८ एफ. २डी ९६९ (१९७४) ; हॅलिबर्टन कंपनी विरुद्ध छब बर्म्युडा इन्शुरन्स लिमिटेड [२०२०] यू के एस सी ४८ ; हॅनकॉक विरुद्ध हॅनकॉक प्रॉस्पेक्टिंग प्रा.लि. [२०२२] एन डब्लू एस सी ७२४ ; डच जहाजमालक विरुद्ध जर्मन गुरे आणि मांस व्यापारी, बुंडेसगेरिचशोफ, जर्मनी १ फेब्रुवारी २००१, XXIX वाय . बी . कॉम . ए आर बी . ७०० (२००४) – येथ संदर्भ.

उद्धृत केलेली पुस्तके आणि नियतकालिके

ट्रॅवॉक्स प्रेपराटोयर्स, विदेशी लवाद निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी वरील करार (न्यूयॉर्क, १९५८) आंतरराष्ट्रीय व्यापार कायद्यावरील आयोग (संयुक्त राष्ट्रे) ; नायजेल ब्लॅकबी केसी, आणि इतर, रेडफर्न आणि हंटर ऑन इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन (७ वी आवृत्ती, ओयूपी २०२२), ५९४ ; फ्रेंच नागरी प्रक्रिया संहिता १९८१ चा अनुच्छेद १५१४ ; - गॅरी बॉर्न, - आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद (तिसरी आवृत्ती, २०२१) २८३८ ; रॉबर्ट ब्रिनर, न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन अंतर्गत लवाद निवाड्याची

अंमलबजावणी करताना 'कन्व्हेन्शनचे तत्त्वज्ञान आणि उद्दिष्टे'. अनुभव आणि संभावना (युनायटेड नेशन्स १९९९) ; जॉर्ज ए बर्मन, 'विदेशी लवाद निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी : जॉर्ज ए. बर्मन (इडी) विदेशी लवाद निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी (स्प्रिंगर २०१८) ६० मध्ये नॅशनल कोर्टांद्वारे न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनचे स्पष्टीकरण आणि अनुप्रयोग; आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद समिती, सत्तरव्या परिषदेच्या इंटरनॅशनल लॉ असोसिएशनच्या अहवालात (नवी दिल्ली २०००) 'आंतरराष्ट्रीय लवाद पुरस्कारांना मान्यता नाकारण्याचे किंवा अंमलबजावणी नाकारण्याचे आधार म्हणून सार्वजनिक धोरणाचा वापर' ; फली नरिमन आणि इतर, दुष्यंत दवे आणि इतर (इडी) मध्ये 'विदेशी निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी वरील १९५८ च्या कन्व्हेन्शनसाठी द इंडिया रिझॉल्यूशन्स' भारतातील लवाद (क्लूवर २०२१); रेनमार वोल्फ (ईडी), न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनचे पुनरावलोकन: लेख-दर-लेख भाष्य (दुसरी आवृत्ती बेक / हार्ट, २०१९) ३५२ ; स्टॅव्रूला अंगुरा, 'न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या कलम ५ (१) (डी) अंतर्गत लवादाची निःपक्षपातीता' (२०१९) १५ (१) एआयएजे २९ ; गॅरी बॉर्न (एन १२)३९३७ ; विल्यम डब्लू पार्क, ' लवाद पूर्वग्रह ' (२०१५) टीडीएम १२ ; सुमीत कचवाहा, 'पूर्वग्रहाविरुद्धचा नियम आणि लवादाचे स्वातंत्र्य आणि निःपक्षपातीपणाचे न्यायशास्त्र' (२०२१) १७ (२) एआयएजे १०४ ; विभू बखरू जे, शशांक गर्ग (आवृत्ती), आर्बिट्रेटर्स हँडबुक (लेक्सिस नेक्सिस २०२२) मधील लवाद न्यायाधिकरणाची निःपक्षपातीता आणि स्वातंत्र्य ; गॅरी बॉर्न (एन १२) ३९४६ ; एव्ही डायसी आणि एल कॉलिन्स, डायसी, मॉरिस आणि कॉलिन्स ऑन द कॉन्फ्लिक्ट ऑफ लॉज (१५ वी आवृत्ती , स्वीट आणि मॅक्सवेल २०१८) [१६-३६] ; ऑस्कर वाइल्ड, कायदा III , लेडी विंडरमेअर फॅन, १८९३ - येथे संदर्भ.

कायद्यांची यादी

लवाद आणि समेट कायदा, १९९६.

प्रमुख शब्दांची यादी

लवाद ; विदेशी निवाडा ; लवादाचे पीठ ; विशेष पर्यवेक्षी अधिकारिता ; लवादाच्या अधिकारितेचे अस्तित्व किंवा व्याप्ती ; पूर्वग्रह ; पक्षपातीपणाचा आरोप ; न्यूयॉर्क कन्वेंशन; लवादाच्या नेमणुका; लवादाच्या नेमणुकांसाठी खरीखुरी आव्हाने ; हितसंबंधांचा संघर्ष; प्रकटीकरणाचे कायदेशीर कर्तव्य ; विदेशी निवाड्याची अंमलबजावणी ; अंमलबजावणी प्रक्रिया; सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन ; नैतिकता किंवा न्यायाच्या मूलभूत कल्पना ; न्यायाची तत्त्वे ; आंतरराष्ट्रीय सर्वोत्तम पद्धती ; देशांतर्गत मानक ; विदेशी निवाड्याची अंमलबजावणी करण्यास नकार.

मधून उद्भवलेले प्रकरण

दिवाणी अपीलीय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक ३८३५-३८३६/ २०२४

ए पी नो. ८३३ / २०१५ आणि २०१६ च्या एनओएम क्रमांक २४७५/२०१६ मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २५/०४/२०२३ रोजीच्या निर्णय व आदेशावरून.

पक्षकारांसाठी उपस्थिती

अपिकार्त्याकरिता वकील मुकुल रोहतगी, विक्रम नानकानी, वरिष्ठ वकील.एस., श्रीधर वाय. चितळे, सुमीत नानकानी, करण भारिहोके, कुमारी मनाली सिंघल, अंकुर यादव.

उत्तरवादींसाठी वकील नीरज किशन कौल, डेरियस खंबाटा, निखिल साखरदांडे, वरिष्ठ वकील,

राजेंद्र बारोट, प्रियांका शेट्टी, कुमारी शेरना डुंगाजी, आयुष चड्ढा, धवल व्होरा, शनाय श्रॉफ, ध्रुव शर्मा, राघव अग्रवाल, कुमारी सोनाली जैन.

सर्वोच्च न्यायालयाचा न्यायनिर्णय / आदेश

आदेश

१. विलंब माफ .

२. अनुमती दिली .

३. अपिलकर्त्यांची (निवाडा ऋणको) बाजू मांडणारे ज्येष्ठ विद्वान वकील मुकुल रोहतगी आणि विक्रम नानकानी यांचा युक्तिवाद ऐकला. तसेच उत्तरवादी (निवाडा धारक) यांच्यावतीने ज्येष्ठ वकील नीरज किशन कौल आणि डेरियस खंबाटा यांचेही म्हणणे ऐकून घेतले.

४. या अपीलांमध्ये अनुक्रमे लवाद याचिका क्रमांक ८३३/ २०१५ आणि नोटीस ऑफ मोशन क्रमांक २४७५/ २०१६ मधील दिनांक २५/०४/२०२३ च्या आदेशाला आव्हान दिले आहे, ज्याअंतर्गत उच्च न्यायालयाने लवाद क्रमांक ०८८/ २०१२ मध्ये एसआयएसी ने पारित केलेल्या दिनांक २७/०९/२०१४ च्या अंतिम निर्णयाची अंमलबजावणी सुलभ केली आहे. लवाद आणि समेट कायदा, १९९६ च्या कलम ४८ (थोडक्यात "भारतीय लवाद कायदा") नुसार विदेशी निवाड्याच्या अंमलबजावणीवर अपीलकर्त्यांचा आक्षेप फेटाळण्यात आला आणि उच्च न्यायालयाने असेही निर्देश दिले की, उत्तरवादीने दाखल केलेल्या अंमलबजावणीच्या प्रक्रियेदरम्यान निवाडा ऋणको विरूद्ध जप्तीचा आदेश कार्यरत राहील. त्यानुसार निवाडा ऋणको त्यांच्या मालमत्तेसंदर्भात प्रतिज्ञापत्र रेकॉर्डवर ठेवण्यासाठी बोलाविण्यात आले होते.

तथ्ये

५. या प्रकरणाला एक धडाकेबाज इतिहास आहे आणि सध्याच्या आव्हानाची पार्श्वभूमी लक्षात घेणे आवश्यक आहे.

५.१ - उत्तरवादी - एचएसबीसी पीआय होल्डिंग्स (मॉरिशस) लिमिटेड (थोडक्यात "एचएसबीसी") ही मॉरिशसच्या कायद्यांतर्गत स्थापन केलेली कंपनी आहे. अपीलकर्ता क्रमांक १ एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओज लिमिटेड (थोडक्यात "एव्हिटेल इंडिया") ही भारताच्या कायद्यांनुसार स्थापन केलेली कंपनी आहे आणि ती एव्हिटेल समूहाची मूळ कंपनी आहे. यात एव्हिटेल होल्डिंग्स लिमिटेडचे संपूर्ण विक्रीस काढलेले भांडवल आहे, ज्याकडे एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओज एफझेड एलएलसीचे संपूर्ण विक्रीस काढलेले भाग भांडवल आहे. अपीलकर्ता क्रमांक २ हे एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओज लिमिटेडचे अध्यक्ष आणि संचालक म्हणून संस्थापक आहेत, तर अपीलकर्ता क्रमांक ३ आणि ४ त्यांची मुलगे आहेत, जे अपीलकर्ता क्रमांक १ चे संचालक आहेत.

५.२ - दिनांक २१/०४/२०११ रोजी, एचएसबीसी आणि एव्हिटेल इंडिया यांच्यात एक शेअर सब्सक्रिप्शन करार करण्यात आला ज्याद्वारे एचएसबीसीने ७.८% भरणा झालेले भांडवलाचा मोबदला मिळविण्यासाठी एव्हिटेल इंडियाच्या इक्विटी भांडवलात ६० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्सची गुंतवणूक केली. या करारामध्ये लवादाचे खंड होते ज्यात अशी तरतूद होती की हे वाद अंतिमतः सिंगापूर आंतरराष्ट्रीय लवाद केंद्रात (एसआयएसी) सोडवले जातील. सिंगापूरला लवादाचे पीठ म्हणून नेमण्यात आले होते आणि त्यातील कलम ९ वगळता भारतीय लवाद कायद्याचा भाग I वगळण्यात आला होता. त्यानंतर, पक्षकारांनी भागधारक करार (०६/०५/२०११) देखील केला ज्यात पक्षकारांमधील संबंध

परिभाषित केले गेले आणि त्यात एकच लवाद खंड होते.

५.३ - एचएसबीसी (निवाडा धारक) चे प्रकरण असे आहे की, अगदी सुरवातीच्या टप्प्यावर अपीलकर्त्यांनी एचएसबीसीला काही अशी निवेदने दिली की, ब्रिटिश ब्रॉडकास्टिंग कॉर्पोरेशन (बीबीसी) बरोबर महत्त्वपूर्ण करार करण्यासाठी ६० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्सची गुंतवणूक आवश्यक आहे.

५.४ - एचएसबीसीच्या म्हणण्यानुसार, गुंतवणुकीनंतर, अपीलकर्त्यांनी अनेक वेळा पाठपुरावा करूनही बीबीसी सोबतच्या कराराबद्दल कोणतीही माहिती देणे बंद केले. या टप्प्यावर, एचएसबीसीने त्यांच्या स्वतंत्र तपास एजन्सीची नेमणूक केली, जिथे असे आढळले की, कथित बीबीसी करार अस्तित्वात नव्हता आणि गुंतवलेली रक्कम वेगवेगळ्या कंपन्यांना हस्तांतरित केली गेली होती.

५.५ - दिनांक ११/०५/२०१२ रोजी, एचएसबीसीने एसआयएसी नियमांनुसार लवाद खंड आव्हानित केले आणि अपीलकर्त्यांकडून ६० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्स नुकसानभरपाई मिळण्याचा दावा केला . दिनांक १४/०५/२०१२ रोजी, एसआयएसीने श्री थिओ शेन यी, एससी यांना आणीबाणी लवाद म्हणून नियुक्त केले. दिनांक १७/०५/२०१२ रोजी, आणीबाणी लवादाच्या नियुक्तीस अपीलकर्त्यांनी आव्हान दिले जे एसआयएसीने विचारात घेतले आणि नाकारले. दिनांक २८/०५/२०१२ आणि २९/०५/२०१२ रोजी, आणीबाणी लवादाने एचएसबीसीच्या बाजूने दोन अंतरिम निकाल पारित केले, ज्यात अपीलकर्त्यांना त्यांच्या ५० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्सपर्यंतच्या मालमत्तेची विल्हेवाट लावणे/ किंमत कमी करणे यापासून प्रतिबंध करण्याचे निर्देश देण्यात आले. दिनांक २७/०७/२०१२ रोजी, आणीबाणी लवादाने आणीबाणी लवादाने एविटेल दुबई आणि एविटेल मॉरिशस विरुद्ध तपास थांबवण्यास नकार दिला आणि एचएसबीसीला पुढे दिलासा देणाऱ्या अंतरिम निवाड्यामध्ये सुधारणा केली.

५.६ - एचएसबीसीच्या म्हणण्यानुसार, अपीलकर्त्यांनी कारवाईला उशीर आणि ती उधळून लावण्याचा

अनेकवेळा प्रयत्न केला. लवादाच्या न्यायाधिकरणात तीन सदस्यांचा समावेश होता. श्री. ख्रिस्तोफर लाऊ, हे अध्यक्ष होते, तर न्यायमूर्ती एफ.आय.रेबेलो (निवृत्त) आणि डॉ. मायकेल प्राईरिल्स हे लवाद न्यायाधिकरणाचे सदस्य होते. दिनांक २७/०९/२०१४ रोजी, न्यायाधिकरणाने आपला अंतिम निकाल दिला आणि अपीलकर्त्यांना फसवणुकीच्या चुकीच्या सादरीकरणासाठी नुकसान भरपाई म्हणून ६० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर्स देण्याचे निर्देश दिले.

५.७ - उत्तरवादीने मुंबई उच्च न्यायालयात भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ९ अन्वये कार्यवाही सुरू केली होती. निवाड्याच्या अंमलबजावणीच्या उद्देशाने अपीलकर्त्यांना ६० दशलक्ष अमेरिकन डॉलर जमा करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. ज्यामुळे व्यथित झालेल्या अपिलकर्त्यांनी या न्यायालयासमोर विशेष अनुमती याचिका दाखल केली, जिथे असा युक्तिवाद करण्यात आला होता की, हा वाद भारतीय कायद्यानुसार लवादयोग्य नाही कारण यात फसवणुकीच्या आरोपांचा समावेश आहे ज्यात फसवणूक आणि भेसळ यासारख्या गंभीर फौजदारी गुन्ह्यांचा समावेश आहे. फसवणुकीच्या लवाद कार्यवाही वरील कायद्दा ठरवताना, या न्यायालयाने आधी एव्हिटेल पोस्ट स्टुडिओझ विरुद्ध एचएसबीसी पीआय होल्डिंग्स [1] या खटल्याच्या असे म्हटले होते की हा वाद लवादयोग्य नाही आणि अंमलबजावणी प्रक्रियेत एचएसबीसीचे प्रकरण प्रथमदर्शनी भक्कम खटला आहे, कलम ९ च्या कार्यवाहीच्या संदर्भात ज्यात एचएसबीसीने एव्हिटेलच्या बँक खात्यात असलेली संपूर्ण दाव्याच्या रकमेच्या देखभालीची करण्याची मागणी केली होती.

५.८ - ही रक्कम जमा करण्यासाठी न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशाचे पालन करण्यात अपीलकर्ते अपयशी ठरल्याने त्यांच्याविरोधात अवमान कारवाई सुरू करण्यात आली. दिनांक ११/०७/२०२२ रोजी, या

1[२०२०] १० एस सी आर ७९१ : (२०२१) ४ एस सी सी ७१३

न्यायालयाला असे आढळले की, एव्हिटेलने जाणूनबुजून आणि मुद्दामहून आपल्या आदेशाचा अवमान केला आहे आणि म्हणूनच, अपीलकर्त्यांना या न्यायालयासमोर उपस्थित राहण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. अपीलकर्ता क्रमांक २ ते ४ मात्र या न्यायालयाने दिलेल्या निर्देशांचे उल्लंघन करून परदेशात गेले, परिणामी वॉरंट आणि लुक आऊट नोटीस सुद्धा बजावण्यात आली होती आणि पुढे परराष्ट्र मंत्रालय आणि केंद्रीय अन्वेषण विभागाला रेड कॉर्नर नोटीस बजावण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. शेवटी अपीलकर्ता क्रमांक २ ते ४ यांनी शरणागती पत्करली आणि बिनशर्त माफी मागूनही या न्यायालयाने ती स्वीकारण्यास नकार दिला आणि त्यांच्या वर्तनाबद्दल अपीलकर्ता क्रमांक २ ते ४ यांना तुरुंगवासाची शिक्षा सुनावण्यात आली होती.

सबमिशन्स

६. अपिलकर्त्यांच्या म्हणण्यानुसार, तीन सदस्यीय लवाद न्यायाधिकरणाचे पीठासीन लवाद ख्रिस्तोफर लाऊ हे हितसंबंधांच्या संघर्षाशी संबंधित भौतिक तथ्ये आणि परिस्थितीचा पूर्ण आणि स्पष्ट खुलासा करण्यात अपयशी ठरले होते आणि म्हणूनच श्री लाऊ यांच्या अध्यक्षतेखालील लवादाने दिलेला निवाडा हा भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८(२)(बी) नुसार सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात असल्याने त्याची अंमलबजावणी केली जाऊ शकत नाही.

७. अपीलकर्त्यांच्या वकिलांनी आंतरराष्ट्रीय लवादातील हितसंबंधांच्या संघर्षावरील आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वे, २००४ ("आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वे") आणि त्यामध्ये जोडलेल्या लाल, केशरी आणि हिरव्या याद्यांचा संदर्भ देत उच्च न्यायालयाने निवाड्या ची अंमलबजावणी करण्यास नकार द्यायला हवा होता असा युक्तिवाद केला. विशिष्ट युक्तिवाद असा आहे की पीठासीन लवाद हे वाद अभिनिर्णीत

करण्यासाठी आपल्या हितसंबंधांच्या संघर्षाचा खुलासा करण्यात अपयशी ठरले. आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वांच्या जनरल स्टँडर्ड ३ नुसार पीठासीन लवादाचे स्वातंत्र्य आणि निःपक्षपातीपणाशी तडजोड करण्यात आली होती.

८. दुसरीकडे, उत्तरवादी (निवाडा धारक) चे विद्वान वकील सादर करतील की येथे संबंधित पक्षकार हा एचएसबीसी पीआय होल्डिंग्स (मॉरिशस) लिमिटेड आहे, जी एचएसबीसी होल्डिंग्स पीएलसी (युनायटेड किंगडम) ची उपकंपनी आहे. दुसरी उपकंपनी एचएसबीसी (सिंगापूर) नॉमिनीज प्रायव्हेट लिमिटेड आहे, जिचा विंग ताईशी कंत्राटी संबंध असल्याचा आरोप आहे. एचएसबीसी (सिंगापूर) कडे १५.०९.२०१४ पर्यंत विंग ताईच्या इक्विटी (समभाग) भांडवलापैकी ६.२९% विश्वस्त/नामनिर्देशित या आधारावर होते. परंतु या विंग ताईचा निवाडा धारकाशी कोणताही संबंध नाही आणि ती एचएसबीसी समूहाचा भाग नाही.

९. पीठासीन लवाद श्री. ख्रिस्तोफर लाऊ यांच्या संदर्भात, उत्तरवादी ने असे म्हटले आहे की, ते २८/१०/२०१३ पासून विंग ताईचे स्वतंत्र बिगर-कार्यकारी संचालक आहेत आणि विंग ताईच्या लेखापरीक्षण आणि जोखीम समितीचे अध्यक्ष देखील आहेत. परंतु श्री लाऊ विंग ताईचे कर्मचारी नाहीत आणि म्हणूनच २७/०९/२०१४ रोजीचा अंतिम निकाल देताना ते स्वतंत्र लवाद म्हणून जबाबदारी पार पाडू शकत नाहीत किंवा कोणत्याही प्रकारे अक्षम होते असे म्हणणे चुकीचे आहे, असा युक्तिवाद केला जातो.

१०) सुरुवातीला 'पब्लिक पॉलिसी ऑफ इंडिया' या संकल्पनेअंतर्गत पक्षपातीपणा करता येणार नाही, असा युक्तिवाद निवाडा धारकांनी उच्च न्यायालयासमोर केला. मात्र, अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर हा मुद्दा पुन्हा मांडता येऊ शकतो हे युक्तिवादाच्या कारणास्तव मान्य केले असले तरी, लवादाच्या बाजूने

कोणतेही प्रकटीकरण आवश्यक नव्हते हे दाखवण्यासाठी नंतर सबमिशन करण्यात आले होते.

११) सदरच्या न्यायालयासमोर अपीलकर्त्यांनी 'आपली बाजू मांडण्यास असमर्थता' म्हणून भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ (१) (ब) अन्वये या निर्णयाला अतिरिक्त आव्हान देण्याचा प्रयत्न केला.

१२) एसएलपीमध्ये नमूद केलेले आणखी एक कारण म्हणजे एनएन ग्लोबल मर्कन्टाइल प्रायव्हेट लिमिटेड विरुद्ध मेसर्स इंडो युनिक फ्लेम लिमिटेड [2] (थोडक्यात "एनएन ग्लोबल") या प्रकरणात या न्यायालयाच्या पाच न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने २५/०४/२०२३ रोजी दिलेल्याआदेशाच्या परिणामाचा विचार करणे ज्यानुसार शेअर सब्सक्रिप्शन करारावर अपुरे मुद्रांक शुल्क असल्यामुळे तो भारतात लागू होणार नाही. तथापि, सध्याची कार्यवाही प्रलंबित असताना सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक १३.१२.२०२३ रोजी दिलेला लवाद व समेट कायदा, १९९६ आणि भारतीय मुद्रांक कायदा १८९९[3] अंतर्गत लवाद करार यांच्यातील परस्परसंबंध या प्रकरणात एनएन ग्लोबल (उपरोल्लिखित) मधील निर्णय अमान्य करण्यात आला आहे. मुद्रांक कायदा १८९९ चा उद्देश महसुलाच्या हिताचे रक्षण करणे हा आहे, पक्षकारांना तांत्रिकतेचे हत्यार पुरविणे नाही, ज्यामुळे ते लवादाच्या अभिनिर्णयास उशीर करतात, असे सात न्यायाधीशांच्या खंडपीठाने नमूद केले होते. कदाचित याच कारणामुळे वकिलांनी या मुद्द्यावर तोंडी युक्तिवाद न करण्याचा निर्णय घेतला.

१३) वर नमूद केलेल्या दोन कारणे आम्हाला रोखू शकत नाही कारण पूर्व ग्रहाच्या आधारावर अंमलबजावणी नाकारली जाऊ शकते की नाही हा मूलभूत मुद्दा हे ठरवणे आवश्यक आहे. उच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाला आव्हान देणाऱ्या या कारवाईत अपीलकर्त्यांनी त्यांच्या म्हणण्याचा

2. [२०२३] ९ एस सी आर २८५ : (२०२३) ७ एस एस सी १

3. [२०२३] १५ एस सी आर १०८१ : (२०२३) आय एन एस सी १०६६

पुनरुच्चार केला की, लवादाच्या पूर्वग्रहाच्या आधारावर निवाड्याची अंमलबजावणी करणे अनुज्ञेय आहे आणि भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ (२) (ब) नुसार "भारताच्या सार्वजनिक धोरणाच्या" विरोधात आहे, असा पुनरुच्चार केला.

चर्चा

१४) या पार्श्वभूमीवर भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ (२) (ब) अन्वये लवादाचा पक्षपातीपणा आणि सार्वजनिक धोरणाचे उल्लंघन या कारणास्तव विदेशी निवाड्याच्या अंमलबजावणीवरील आक्षेप फेटाळण्याचा उच्च न्यायालयाचा निर्णय योग्य होता का, ह्याचा या प्रकरणांत विचार केला जाणार आहे. यावरून आणखी एक प्रश्न उपस्थित होतो की, कलम ४८(२)(ब) अन्वये अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर 'भारताचे सार्वजनिक धोरण' आणि 'नैतिकता किंवा न्याय या मूलभूत संकल्पनांचे' उल्लंघन केल्याबद्दल पक्षपातीपणाचा कारण उपस्थित केले जाऊ शकते का?

१५) विदेशी लवाद निवाड्यांची मान्यता आणि अंमलबजावणी, १९५८ (थोडक्यात "न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन")[4] वरील करारावर भारताने सर्वप्रथम स्वाक्षरी केली होती. न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनने विदेशी लवाद निवाड्यांची[5] अंमलबजावणी सुलभ करण्यासाठी १९२७ च्या जिनिव्हा कन्व्हेन्शनची जागा घेतली. न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनचे ४ चे अनुच्छेद V (२) खालीलप्रमाणे वाचावे :

“ २. लवादाच्या निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी देखील नाकारली जाऊ शकते जर मान्यता आणि अंमलबजावणीची मागणी केलेल्या देशातील सक्षम अधिकाऱ्याला असे आढळले की :

(ए) फरकाचा विषय त्या देशाच्या कायद्यानुसार लवादाने तोडगा काढण्यास सक्षम नाही ; किंवा

4.१३.७.१९६० रोजी मंजुरी

5 ट्रॅवॉक्स प्रेपॅरा टायर्स, विदेशी लवाद निवाड्यांची मान्यता आणि अंमलबजावणी, १९५८ वरील करार आंतरराष्ट्रीय व्यापार कायद्यावरील आयोग' (संयुक्त राष्ट्रे).

(बी) सदर निवाड्याची मान्यता किंवा अंमलबजावणी त्या देशाच्या सार्वजनिक धोरणाच्या विरोधात असेल.

१६) याउलट न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या अग्रदूतांनी " कायद्याच्या मूलभूत तत्त्वांच्या " उल्लंघनावर आधारित सार्वजनिक धोरणाचा आधार घेण्यास विस्तृत वाव प्रदान केला. 'सार्वजनिक धोरण' म्हणजे 'अतिशय बेशिस्त घोडा' हा समज गेल्या काही वर्षांत[6] जोर धरू लागला असला, तरी लॉर्ड डेनिंग यांचे हे शब्दही आठवले पाहिजेत, ज्यांनी म्हटले होते की, " खोगीरावर जर चांगला माणूस असेल तर बेशिस्त घोड्यावर नियंत्रण ठेवता येते. " [7] यावरून घोडेस्वाराला कायद्याच्या या शाखेचे योग्य आकलन होणे आवश्यक आहे, असे सुचते. त्या संदर्भात, " सार्वजनिक धोरण " आणि न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या सामान्य अंमलबजावणी समर्थक पूर्वग्रहाचा पैलू हाताळणाऱ्या सुरुवातीच्या प्रकरणांपैकी एक म्हणजे पार्सन्स आणि व्हिटमोर ओव्हरसीज कंपनी विरुद्ध सोसिएट जनरल डी एल' इंडस्ट्री डू पॅपियर,[8] मधील निर्णय, जिथे युनायटेड स्टेट्स कोर्ट ऑफ अपील्स, सेकंड सर्किटने नमूद केले.

“ ८. ... कन्व्हेन्शनला माहिती देणे आणि जिनिव्हा कन्व्हेन्शनचे अधिष्ठान स्पष्ट करणे हा सामान्य अंमलबजावणी समर्थक पूर्वग्रह सार्वजनिक धोरण बचावाच्या संकुचित वाचनाकडे लक्ष वेधतो. या संरक्षणाच्या विस्तृत बांधणीमुळे अंमलबजावणीतील पूर्वीचे अडथळे दूर करण्याच्या कन्व्हेन्शनच्या मूलभूत प्रयत्नांना खीळ बसेल... याव्यतिरिक्त, पारस्परिकतेचा विचार - कन्व्हेन्शनमध्येच स्पष्ट मान्यता दिलेला विचार - समुपदेशी न्यायालयांना सावधगिरीने सार्वजनिक धोरण बचावाचा वापर करण्याचा

6. जे. बुरो, रिचर्डसन वि. मेलिश, (१८२४) २ बिंग २२९ वर २५२.

7. एंडर्बी टाउन फुटबॉल क्लब लिमिटेड वि. फुटबॉल असोसिएशन लि. [१९७१] प्रकरण ५९१

8. ५०८ एफ. २डी ९६९ (१९७४)

सल्ला देतो जेणेकरून विदेशी न्यायालये वारंवार अमेरिकेत दिलेल्या लवादाच्या निर्णयांच्या अंमलबजावणीसाठी बचाव म्हणून स्वीकारतील.

९. म्हणून, आम्ही असा निष्कर्ष काढतो की, कराराच्या सार्वजनिक धोरण बचावाचा संक्षिप्त अर्थ लावला पाहिजे. विदेशी लवादाच्या निवाड्याची अंमलबजावणी केवळ या आधारावर नाकारली जाऊ शकते जेव्हा अंमलबजावणी हि फोरमच्या नैतिकता आणि न्यायाच्या सर्वाधिक मूलभूत धारणांचे उल्लंघन करेल.

१७) वरील निर्णयाचे पालन हे रेणूसागर पॉवर कंपनी लिमिटेड विरुद्ध जनरल इलेक्ट्रिक कंपनी[9] या खटल्यात सर्वोच्च न्यायालयासह विविध अधिकारितेत करण्यात आले आहे. भारतीय लवाद कायदा १९९६ मध्ये 'फोरम स्टेटच्या नैतिकता आणि न्यायाच्या सर्वाधिक मूलभूत संकल्पना' या संकल्पनेचा कायदेशीररित्या स्विकार करण्यात आला आहे. आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादामध्ये काही विदेशी निवाड्यांच्या अंमलबजावणी संदर्भातील कायदेशीर चौकट या कायद्याच्या भाग २ मध्ये समाविष्ट आहे. या अधिकारितेत, आपण हे अधोरेखित केले पाहिजे की विदेशी निवाड्यासाठी कमीतकमी न्यायिक हस्तक्षेप हा नियम आहे आणि हस्तक्षेप हा केवळ कलम ४८ [10] अंतर्गत नमूद केलेल्या सर्वंकष कारणावर आधारित असू शकतो. वादाच्या गुणवत्तेचा आढावा घेणे अनुज्ञेय नाही[11]. विजय कारिया विरुद्ध प्रिस्मियन कवी ई. सिस्टेमी एस आर एल[12] या खटल्यात न्यायालयाने नमूद केले होते की, भारतीय लवाद कायदा १९९६ च्या कलम ५० मध्ये उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशाच्या निर्णयाद्वारे लागू केलेल्या

9. [१९९३] पुरवणी ३ एस सी आर २२ : १९९४ पुरवणी (१) एस सी सी ६४४

10. केंद्र सरकार वि. वेदांत [२०२०] १२ एस सी आर १ : (२०२०) १० एस सी सी १

11. श्री लाल महल लिमिटेड विरुद्ध प्रोगेटो ग्रॅनो एसपीए [२०१३] १३ एस सी आर ५९९ : (२०१४) २ एस सी सी ४३३

12. [२०२०] ४ एस सी आर ३३६ : (२०२०) ११ एस सी सी १

विदेशी निर्णयाविरुद्ध अपील करण्याची तरतूद नाही आणि म्हणूनच सर्वोच्च न्यायालयाने केवळ कायद्याचा ठरवण्याच्या दृष्टीकोनातून अपिलाची सुनावणी घ्यावी. अंमलबजावणीला विरोध करणाऱ्या पक्षाकाराला केवळ ‘ चेरीवर फक्त एकच चावा ' घेता येईल आणि जेव्हा तो उच्च न्यायालयात पराभूत होतो, तेव्हा हस्तक्षेपाची मर्यादित व्याप्ती केवळ 'कलम ४८ ची उघड अवहेलना' या अपवादात्मक प्रकरणांमध्येच होऊ शकते, असे नमूद करण्यात आले. अंमलबजावणी समर्थक पक्षपातीपणाचे हे तत्त्व सर्वोच्च न्यायालयाने केंद्र सरकार विरुद्ध वेदांत[13] या खटल्यात आणखी रुजवले.

१८) या क्षणी, आपण हे देखील लक्षात घेऊ शकतो की काही देशांतील न्यायालयांनी हे मान्य केले आहे की कन्व्हेन्शन निवाडयांना त्यांचे स्वतःचे सार्वजनिक धोरण लागू करताना, त्यांनी त्याला देशांतर्गत नव्हे तर आंतरराष्ट्रीय परिमाण दिले पाहिजे[14]. उदाहरणार्थ, फ्रान्समधील लवाद कायदा [15] राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय सार्वजनिक धोरणांमध्ये स्पष्ट फरक करतो, अंमलबजावणी नाकारणे केवळ नंतरच्या कारणापुरते मर्यादित करतो. न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनची रचना आणि उद्दिष्टे आंतरराष्ट्रीय मर्यादा न ठेवता स्थानिक सार्वजनिक धोरणांवर अवलंबून राहायला हवीत, या कल्पनेच्या विरोधात ठामपणे युक्तिवाद करतात, असे अभ्यासकांनी नमूद केले आहे.[16] सार्वजनिक धोरणाच्या आधारे अंमलबजावणीला परवानगी देणे कमी अवघड व्हावे हा अशा भेदामागचा हेतू आहे. बहुतेक न्यायालयांनी सार्वजनिक

13. [२०२०] ४ एस सी आर ३३६ : (२०२०) ११ एस सी सी १

14. नायजेल ब्लॅकबी केसी, आणि इतर, रेडफर्न आणि हंटर ऑन इंटरनॅशनल आर्बिट्रेशन (७ वी आवृत्ती ओ यू पी २०२२), ५९४

15. फ्रेंच नागरी प्रक्रिया संहिता,१९८१अनुच्छेद १५१४

16. गैरी बॉर्न, अंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद (३री आवृत्ती, २०२१) २८३८; रॉबर्ट ब्रिनर, न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन अंतर्गत लवाद पुरस्कारांची अंमलबजावणी करताना 'कन्व्हेन्शनचे तत्त्वज्ञान आणि उद्दिष्टे'. अनुभव आणि शक्यता (युनायटेड नेशन्स १९९९)

धोरणाच्या अपवादाचा अत्यंत संकुचित अर्थ लावला आहे[17].

१९) रेणूसागर (उपरोल्लिखित) मध्ये भारतीय सर्वोच्च न्यायालयाने नमूद केले होते की, आंतरराष्ट्रीय सार्वजनिक धोरणाची व्यवहार्य व्याख्या नाही आणि म्हणूनच "सार्वजनिक धोरण" हा संकुचित अर्थ देऊन " भारताचे सार्वजनिक धोरण " समजला जावा. पुढे श्री लाल महल लिमिटेड विरुद्ध प्रोगेटो ग्रॅनो एसपीए[18] या खटल्यात सर्वोच्च न्यायालयाने असे म्हटले की, कलम ३४ (२) (ब) (२) अन्वये देशांतर्गत क्षेत्रात ' भारताच्या सार्वजनिक धोरणा 'ला दिलेला व्यापक अर्थ भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ (२) (ब) अन्वये निवाड्या च्या अंमलबजावणीवर आक्षेप घेतल्यास लागू होणार नाही. भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ३४ अन्वये देशांतर्गत निवाड्याला आव्हान देण्यासाठी उपलब्ध असलेल्या कारणांपेक्षा विदेशी निवाड्याच्या अंमलबजावणीला विरोध करण्याची कारणे खूपच संकुचित असल्याचे हे सूचित करते.

२०) या क्षणी, आम्हाला हे लक्षात घेऊन देखील फायदा होऊ शकतो की इंटरनॅशनल लॉ असोसिएशनने २००२ मध्ये नवी दिल्ली येथे आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादावर झालेल्या परिषदेत शिफारशी[19] केल्या आणि "सार्वजनिक धोरण" हाताळताना केवळ संकुचित आणि आंतरराष्ट्रीय

17. जॉर्ज ए बर्मन, ' विदेशी लवाद निवाड्यांची मान्यता आणि अंमलबजावणी : जॉर्ज ए. बर्मन (आवृत्ती) विदेशी लवाद निवाड्यांची मान्यता आणि अंमलबजावणी (स्प्रिंगर २०१८) ६० मध्ये नॅशनल कोर्टांद्वारे न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनचे स्पष्टीकरण आणि उपयोजन '.

18. [२०१३] १३ एस सी आर ५९९ (२०१४) २ एस सी सी ४३३

19. आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवाद समिती, सत्तरव्या परिषदेच्या आंतरराष्ट्रीय लॉ असोसिएशनच्या अहवालात (नवी दिल्ली २०००) 'आंतरराष्ट्रीय लवाद पुरस्कारांना मान्यता नाकारण्यासाठी किंवा अंमलबजावणी नाकारण्यासाठी आधार म्हणून सार्वजनिक धोरणाचा वापर'

मानकांचा वापर करण्याचे समर्थन केले. या शिफारशी सर्वोत्तम आंतरराष्ट्रीय पद्धतींचे प्रतिबिंब मानल्या गेल्या आहेत. आयएलएने आंतरराष्ट्रीय सार्वजनिक धोरणाची व्याख्या खालीलप्रमाणे केली :

i) न्याय किंवा नैतिकतेशी संबंधित मूलभूत तत्त्वे, ज्यांचा थेट संबंध नसतानाही राज्याला संरक्षण करायचे आहे ;

ii) राज्याच्या आवश्यक राजकीय, सामाजिक किंवा आर्थिक हितसंबंध यांची पूर्तता करण्यासाठी तयार केलेले नियम, त्यांना ' लोइस दे पोलिस ' किंवा ' सार्वजनिक धोरण नियम ' म्हणून ओळखले जाते ; आणि

iii) इतर राज्ये किंवा आंतरराष्ट्रीय संस्थांप्रती असलेल्या आपल्या जबाबदाऱ्यांचा आदर करणे हे राज्याचे कर्तव्य आहे.

२१) त्यामुळे न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनवर स्वाक्षरी करणारा देश म्हणून आपण आंतरराष्ट्रीयवादी दृष्टिकोन[20] अवलंबला पाहिजे. वरील गोष्टींवरून असे दिसून येते की, देशांतर्गत लवाद आणि आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादासाठी लागू असलेल्या सार्वजनिक धोरणाच्या मानकांमध्ये स्पष्ट फरक आहे. सार्वजनिक धोरणाच्या सिद्धांताला संकुचित अर्थ लावण्याच्या आणि आंतरराष्ट्रीय दृष्टीकोन लागू करण्याच्या उपरोक्त प्रस्तावावर पुढे जाताना आता आपण पक्षपातीपणाच्या कारणास्तव विदेशी निवाडा नाकारला जाऊ शकतो का, याकडे वळूया.

२२) न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनमध्ये स्पष्टपणे " पक्षपात " नमूद नसले, तरी विदेशी निवाड्याची मान्यता नाकारण्याची संभाव्य कारणे अनुच्छेद V (१) (डी) (लवाद न्यायाधिकरणाची अनियमित रचना),

20. फली नरिमन आणि इतर, दुष्यंत दवे आणि इतर (आवृत्ती) भारतातील लवाद (क्लूवर २०२१) मधील 'विदेशी निवाड्यांची मान्यता आणि अंमलबजावणी वरील १९५८ च्या कन्व्हेन्शनसाठी द इंडिया रिझोल्यूशन्स'

अनुच्छेद V (१) (बी) (योग्य प्रक्रिया) आणि अनुच्छेद V (२) (बी) अंतर्गत सार्वजनिक धोरण संरक्षणात समाविष्ट आहेत. जगभरातील न्यायालयांनी सर्वसाधारण न्यायालयीन पुनरावलोकनासाठी[21] निश्चित केलेल्या मानकांपेक्षा निवाड्याची अंमलबजावणी रोखण्यासाठी पूर्व-

ग्रहाची उच्च मर्यादा लागू केली आहे. म्हणूनच कथित पक्षपातीपणाच्या[22] आधारे एखाद्या निवाड्याची मान्यता आणि अंमलबजावणी न करण्यासाठी पुराव्याचे वाढलेले मानक अस्तित्वात असल्याने लवादाच्या निवाडयांना मान्यता आणि अंमलबजावणी क्वचितच नाकारली जाते.[23] लवादाला हटविण्याच्या बाबतीत लागू असलेल्या मर्यादेपेक्षा जास्त मर्यादा लागू केली जाते. याचे कारण असे आहे की, लवादाच्या प्रक्रियेदरम्यान लवादाला हटविण्याच्या तुलनेत एखाद्या निवाड्याला मान्यता न मिळण्यामध्ये अधिक जोखीम, प्रयत्न, वेळ आणि खर्च समाविष्ट असतात.

२३) हे देखील लक्षात घेणे आवश्यक आहे की, जगभरातील न्यायालये पक्षपातीपणाच्या[24] आरोपांचा निपटारा करताना समान चाचणीचा अवलंब करत नाहीत. पूर्वग्रह निश्चित करण्याचे मानक वेगवेगळ्या कायदेशीर प्रणाली आणि अधिकारिते[25] मध्ये भिन्न असतात. उदाहरणार्थ, इंग्रजी न्यायालये[26] "

21. रेनमार वोल्फ (आवृत्ती), न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनचा आढावा: अनुच्छेद -दर - अनुच्छेद भाष्य (दुसरी आवृत्ती बेक / हार्ट, २०१९) ३५२

22. स्टॅव्रूला अंगुरा, 'न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या कलम ५ (१) (डी) अंतर्गत लवादाची निःपक्षपातीपणा (२०१९) १५ (१) ए आय ए जे २९

23. गॅरी बॉर्न (एन १२)३९३७.

24. विल्यम डब्लू पार्क, 'लवाद पक्षपातीपणा ' (२०१५) टीडीएम 12 ; सुमीत कचवाहा यांच्या 'पक्षपातीपणा विरुद्धचा नियम आणि लवादाचे स्वातंत्र्य आणि निःपक्षपातीपणाचे न्यायशास्त्र' (२०२१) १७ (२) ए आय ए जे १०४

25. विभू बखरू जे, शशांक गर्ग (आवृत्ती), लवाद हँडबुक (लेक्सिस नेक्सिस २०२२) मधील 'लवाद न्यायाधिकरणाची निःपक्षपातीपणा आणि स्वातंत्र्य'; (लेक्सिस नेक्सिस २०२२)

26. हॅलिबर्टन कंपनी विरुद्ध छब बर्म्युडा इन्शुरन्स लिमिटेड [२०२०] यूकेएससी ४८

पक्षपातीपणाची खरी शक्यता " आहे की नाही याचा निष्कर्ष काढण्यासाठी "सुज्ञ किंवा निष्पक्ष मनाची " निरीक्षक चाचणीचा अवलंब करतात. ऑस्ट्रेलियाने[27] "पूर्वग्रहाचा खरा धोका" चाचणी स्वीकारली आहे आणि सिंगापूर[28] "पूर्वग्रहाचा खरा धोका" चाचणी नाकारून " उचित संशय " या मानकास प्राधान्य देतो. त्यामुळे देशांतर्गत मानकांनुसार पक्षपातीपणाच्या कारणावर आव्हानाचा परिणाम वेगवेगळा असेल.

२४) अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर देशांतर्गत मानके लागू न करण्याचा इशारा देत, गॅरी बॉर्न[29] आंतरराष्ट्रीय मानकांच्या पालनावर जोर देत खालील निरीक्षण नोंदवते.

" लवादाच्या हितसंबंधांच्या संघर्षासंदर्भात आंतरराष्ट्रीय मानकांचे स्त्रोत विकसित होत असताना, निःपक्षपातीपणा आणि स्वातंत्र्याचे आंतरराष्ट्रीय किमान मानक ओळखणे आणि लागू करणे शक्य झाले पाहिजे...

सर्वसाधारणपणे अनुच्छेद V अन्वये निवाड्याची मान्यता नाकारायची की नाही, याचा विचार करताना राष्ट्रीय न्यायालयांनी त्यांच्या आंतरराष्ट्रीय संदर्भाचा विचार न करता स्वातंत्र्य आणि निःपक्षपातीपणाचे देशांतर्गत निकष लागू करू नयेत. स्वातंत्र्य आणि निःपक्षपातीपणाचे राष्ट्रीय मानक हे आंतरराष्ट्रीय मानक ओळखण्यासाठी प्रासंगिक असू शकतात, जसे प्रक्रियात्मक निष्पक्षतेचे देशांतर्गत मानक अनुच्छेद ५ (१) (बी) अंतर्गत प्रासंगिक असू शकतात, परंतु आंतरराष्ट्रीय संदर्भात या मानकांचा सावधगिरीने विचार केला पाहिजे.... केवळ फक्त क्वचित प्रसंगीच देशांतर्गत स्वातंत्र्य किंवा निःपक्षपातीपणाच्या मापदंडांवर आंतरराष्ट्रीय मापदंडांच्या आवश्यकतेपेक्षा वेगळा परिणाम निर्माण

27. हॅनकॉक विरुद्ध हॅनकॉक प्रॉस्पेक्टिंग प्रा.लि. [२०२२] एन एस डब्लू एस सी ७२४

28. रे शंकर ॲलन अनंत कुलकर्णी [२००७] १ एस एल आर (आर) ८५ वर [७५]–[७६]

29. गॅरी बॉर्न (एन १२) ३९४६

करण्यावर विसंबून राहावे ”.

२५) लवादामध्ये आंतरराष्ट्रीय मानकांचा अवलंब केल्यास जागतिक स्तरावरील वादांच्या निराकरणात विश्वास, निश्चितता आणि परिणामकारकता वाढेल. वरील चर्चेमुळे आपल्याला असे म्हणण्यास भाग पडेल की, भारतात पक्षपातीपणाच्या पैलूला सामोरे जाताना आपण आंतरराष्ट्रीय स्तरावर मान्यताप्राप्त संकुचित सार्वजनिक धोरणाचा अवलंब केला पाहिजे. नैतिकता किंवा न्याय या मूलभूत संकल्पनांचे उल्लंघन झाले तरच हे कारण आकर्षित होऊ शकते. सॅंगयोंग इंजिनीअरिंग आणि कन्स्ट्रक्शन कंपनी लिमिटेड विरुद्ध भारतीय राष्ट्रीय महामार्ग प्राधिकरण (एनएचएआय)[30] या खटल्यात या न्यायालयाने नमूद केले होते की, नैतिकता किंवा न्यायाच्या सर्वाधिक मूलभूत संकल्पनांचा आधार तेव्हाच लागू केला जाऊ शकतो जेव्हा न्यायाच्या मूलभूत कल्पना किंवा तत्त्वांच्या उल्लंघनामुळे न्यायालयाच्या धारणेला तडा जातो.

२६) वरील चर्चा लक्षात घेता 'सार्वजनिक धोरण' या संकल्पनेअंतर्गत नैतिकता आणि न्याय या सर्वाधिक मूलभूत संकल्पनांमध्ये पक्षपातीपणाचा समावेश असेल, असे मानण्यास हरकत नाही. तथापि, न्यायालयाने पूर्वग्रह निश्चित करताना देशांतर्गत मानकांऐवजी आंतरराष्ट्रीय सर्वोत्तम पद्धतींचा अवलंब करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. अपवादात्मक परिस्थितीतच पक्षपातीपणाच्या कारणास्तव अंमलबजावणी नाकारली पाहिजे.

२७) आता आपण सध्याच्या वस्तुस्थितीकडे वळूया. प्रस्तुत प्रकरणातील हा निवाडा सिंगापूर या न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शन कंट्रीमध्ये पारित करण्यात आला होता आणि भारताने त्याला परपस्परसंवादी , क्षेत्र

30. [२०१९] ७एस सी आर ५२२ : (२०१९) १५ एस सी सी १३१

म्हणून अधिसूचित[31] केले होते. भारतीय लवाद कायद्याचा अध्याय १ भाग II हा सध्याच्या प्रकरणात लागू आहे. लवादाचे ठिकाण म्हणून दोन्ही पक्षकारांनी स्पष्टपणे सिंगापूर पीठाची निवड केली होती. लवादाच्या अधिकारितेचे अस्तित्व किंवा व्याप्ती किंवा पक्षपातीपणाच्या आरोपाशी[32] संबंधित उपायासाठी दावे निश्चित करण्यासाठी हे एक न्यायालय पीठ आहे ज्यास विशेष पर्यवेक्षी अधिकारिता आहे. भारतात अंतर्भूत करण्यात आलेल्या न्यूयॉर्क कन्व्हेन्शनच्या योजनेच्या विरुद्ध विरोधी दृष्टिकोन जाईल. त्यामुळे पक्षकाराच्या स्वायत्ततेच्या तत्त्वाशी सुसंगत असलेल्या पक्षकारांना वाटलेल्या तटस्थतेच्या आधारे अधिकारितेची निवड करण्यात आली. मजेशीर हे आहे की, प्रस्तुतच्या प्रकरणात, अपीलकर्त्यांनी मुदत मर्यादेच्या कालावधीत सिंगापूर न्यायालयांसमोर पक्षपातीपणावर आधारित कोणतेही आव्हान उपस्थित केले नाही. या संदर्भात मुंबई उच्च न्यायालयाने पर्मा कंटेनर (यूके) लाइन लिमिटेड विरुद्ध पर्मा कंटेनर लाइन (इंडिया) लिमिटेड[33] या प्रकरणातील न्यायनिर्णयात नमूद केले होते की, इंग्रजी लवाद कायदा १९९६ अन्वये योग्य कार्यवाहीत पक्षपातीपणाचा आक्षेप घेण्यात आला नसल्याने तो निवाडोत्तर टप्प्यावर उपस्थित करता येणार नाही. त्याचप्रमाणे, विजय करिया (उपरोल्लिखित) मध्ये सदर न्यायालयाने असे नमूद केले होते की, दिलासा उपलब्ध असूनही इंग्रजी लवाद कायद्यानुसार विदेशी निवाड्याला कोणतेही आव्हान दिले गेले नाही. पक्षपातीपणाच्या कारणास्तव या निवाड्याला दिलेले आव्हान फेटाळून लावत विजय करिया (उपरोल्लिखित) मध्ये सदर न्यायालयाने म्हटले आहे की, “ विदेशी लवादाच्या

31. दिनांक ०६/०७/१९९९ ची राजपत्रित अधिसूचना एस.ओ.५४२ (ई)

32. एव्ही डायसी आणि एल कॉलिन्स, डायसी, मॉरिस आणि कॉलिन्स ऑन द कॉन्फ्लिक्ट ऑफ लॉ (१५ वी आवृत्ती , स्वीट आणि मॅक्सवेल २०१८) [१६-३६]

33. २०१४ एस सी सी ऑनलाइन बॉम ५७५

निवाड्यावर चिखल फेकून अशा प्रकारे फेकलेला काही चिखल चिकटून राहील, या आशेने निवाडा ऋणको तात्विक हे खटला चालवत आहेत.” जहाजमालक (नेदरलँड्ड) विरुद्ध कॅटल आणि मांस व्यापारी (जर्मनी)[34] या खटल्यातही जर्मन सर्वोच्च न्यायालयाने असेच मत व्यक्त केले आहे, ज्यात असे मान्य केले गेले होते की, पूर्वग्रहाचा आक्षेप प्रथम निवाड्याच्या मूळ देशात उपस्थित केला गेला पाहिजे आणि आक्षेप फेटाळला गेला किंवा उपस्थित करणे अशक्य असेल तरच तो अंमलबजावणीच्या वेळी उपस्थित केला जाऊ शकतो.

२८) प्रस्तुतच्या प्रकरणातही निवाडा धारकांनी श्री. ख्रिस्तोफर लाऊ एससी आणि डॉ. प्राईरिल्स यांच्या नियुक्तीला एसआयएसीसमोर आव्हान दिले होते कारण दिवाळीची सुट्टी असल्याने भारतीय वकील उपलब्ध होणार नाहीत, हे जाणून लवादाने जाणीवपूर्वक नोव्हेंबर २०१३ ची तारीख सुनावणीसाठी निश्चित केली होती. हे आव्हान लवाद न्यायालयाच्या एसआयएसी समितीने १३ सप्टेंबर २०१४ च्या निर्णयात फेटाळून लावले होते. त्यामुळे, सिंगापूरमधील निवाडा रद्द करण्यासाठी लवादाच्या वेळी किंवा अपीलकर्त्यांना अर्ज करण्यासाठी उपलब्ध असलेल्या कालावधीत कोणतेही कारण ज्यावर आता जोर दिला जात आहे असे उपस्थित केले गेलेले नव्हते.

२९) लवादाच्या नेमणुकांना योग्य आव्हाने वेळेवर दिली पाहिजेत आणि अंमलबजावणी प्रक्रियेस विलंब करण्यासाठी त्याचा धोरणात्मक वापर करू नये, यावर भर देण्याची गरज आहे. दुसऱ्या शब्दांत, निवाडा ऋणकोंनी लवकरात लवकर सिंगापूर न्यायालयांसमोर निवाडा रद्द करण्यासाठी अर्ज करायला हवा होता.

34. डच जहाजमालक विरुद्ध जर्मन गुरे आणि मांस व्यापारी, बुंडेसगेरिचशोफ, जर्मनी, १ फेब्रुवारी २००१, XXIX वाय .बी. कॉम . ए आर बी . ७०० (२००४)

आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांचे परिणाम

३०) या प्रकरणात उच्च न्यायालयाने आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वांमध्ये समाविष्ट योग्य तृतीय -व्यक्ती चाचणी लागू केली आणि असा निष्कर्ष काढला की, प्रकटीकरण आणि पक्षपातीपणाची आवश्यकता नाही. आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वे म्हणजे पूर्वग्रह म्हणजे काय हे परिभाषित करण्यासाठी लवाद समुदायाचा सामूहिक प्रयत्न आहे. तथापि, पक्षपातीपणा प्रकरण- निहाय-आधारावर निश्चित केला पाहिजे परंतु, अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर आव्हाने हाताळताना न्यायालयाने आंतरराष्ट्रीय मानके लागू करण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे.

३१) आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांचे परिणाम आणि त्यांच्या अनुप्रयोगाचा आता विचार करावा लागेल.

३२) भारतीय लवाद कायद्याच्या पाचव्या आणि सातव्या अनुसूचीतही आयबीएमार्गदर्शक तत्त्वे स्वीकारण्यात आली आहेत आणि यातील निवाडा दिनांक २७/०९/२०१४ चा असल्याने २००४ सालची आयबीए ची मार्गदर्शक तत्त्वे समर्पक व लागू होतील. आयबीएच्या कार्यकारी गटाने अर्जात स्पष्टता आणि एकरूपता आणण्यासाठी मानके / मार्गदर्शक तत्त्वे निश्चित केली होती आणि त्यानुसार, सुसंगतता सुनिश्चित करण्यासाठी आणि अनावश्यक आव्हाने आणि लवादांची माघार आणि काढून टाकणे टाळण्यासाठी लाल, केशरी आणि हिरव्या याद्या मार्गदर्शक तत्त्वांमध्ये जोडल्या गेल्या होत्या. आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार लवादाने निःपक्षपातीपणा किंवा स्वातंत्र्याबद्दल शंका असल्यास नियुक्ती नाकारणे आवश्यक आहे. लवादाने पक्षकारांना अशी तथ्ये किंवा परिस्थिती उघड करणे अपेक्षित आहे ज्यामुळे लवादाच्या निःपक्षपातीपणाशी किंवा स्वातंत्र्याशी तडजोड होऊ शकते. लवादाने काही तथ्ये किंवा

परिस्थिती उघड करावी की नाही याबद्दल काही शंका असल्यास, प्रकरण प्रकटीकरणाच्या बाजूने सोडवले पाहिजे. कारण हितसंबंधांच्या संघर्षाच्या परिस्थितीत लवादाने काम करणे अपेक्षित नसते. हितसंबंधांच्या संभाव्य संघर्षाची चौकशी करण्यासाठी रास्त चौकशी करणे हे देखील लवादाचे कर्तव्य आहे.

३३) माफ न करता येणारी लाल यादी, माफ करण्यायोग्य लाल यादी, केशरी यादी आणि हिरव्या यादीतील संबंधित नोंदी सुचवतील की, त्या प्रक्रियेच्या निष्पक्षतेची खात्री करण्यासाठी आणि लवाद निःपक्षपाती आणि पक्षकारांपेक्षा स्वतंत्र आहेत याची खात्री करण्यासाठी होते . वादाच्या संदर्भात लवादाची अशी भूमिका केवळ नियुक्ती स्वीकारतानाच अस्तित्वात नसावी, तर ती संपेपर्यंत संपूर्ण लवादाच्या कार्यवाहीदरम्यान सुरू राहिली पाहिजे.

३४) सदर आक्षेपित न्यायनिर्णयात उच्च न्यायालयाने आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांची सविस्तर निर्देश दिले आणि लक्षात घेतले की, ख्रिस्तोफर लाऊ (लवाद न्यायाधिकरणाचे अध्यक्ष) विंग ताई आणि नेपच्यून या दोन कंपन्यांचे स्वतंत्र बिगर-कार्यकारी संचालक होते. त्यानंतर विद्वान न्यायाधीशांनी लवादाची नियुक्ती स्वीकारण्यापूर्वी अशा संबंधांचा खुलासा करायला हवा होता का, याचा विचार केला. न्यायालयाच्या लक्षात आले की, निवाडा ऋणकोंनी सर्वव्यापी आक्षेप घेतला होता आणि लवाद प्रकटीकरणाचे कर्तव्य असल्याचा दावा करण्यासाठी माफ न करता येणारी लाल यादी तसेच माफ करण्यायोग्य लाल यादी तसेच आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वांची केशरी यादी लागू केली होती. अशा व्यापक युक्तिवादांसह, अपीलकर्त्यांनी विनंती केली की श्री लाऊ परिस्थिती उघड करण्यात अपयशी ठरल्याने पक्षपातीपणाची शक्यता खूप प्रबळ आहे आणि यामुळे भारतात लागू करण्यात येणाऱ्या विदेशी निवाड्याला धक्का बसेल.

३५) ख्रिस्तोफर लाऊ (लवाद न्यायाधिकरणाचे अध्यक्ष) यांच्या कथित पक्षपातीपणाशी संबंधित आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वांमधील विशिष्ट नोंदींचा उल्लेख करून उच्च न्यायालय खालील निष्कर्षापर्यंत पोहोचले :

३५.१. निवाडा ऋणकोने लवादाच्या पक्षपातीपणाची अभिकथित केलेली परिस्थिती म्हणजे निवाडा धारकाच्या समूह कंपन्यांपैकी एकाचा स्वतंत्र खाजगी कंपन्यांशी म्हणजेच विंग ताई आणि नेपच्यूनशी व्यावसायिक संवाद ज्यात श्री लाऊ एक स्वतंत्र बिगर-कार्यकारी संचालक होते. तथापि, विंग ताई किंवा नेपच्यून हे दोघेही आयबीएच्या मार्गदर्शक तत्त्वांनुसार निवाडा धारकाच्या "संलग्न" व्याख्येत येत नाहीत. त्यामुळे श्री. लाऊ यांच्या निःपक्षपातीपणाबद्दल किंवा स्वातंत्र्याविषयी न्याय्य शंका निर्माण होतात, असा निष्कर्ष कोणताही योग्य तिसरा व्यक्ती काढणार नाही, असा निष्कर्ष काढण्यात आला. अशा प्रकारे, श्री लाऊ आणि निवाडा धारक किंवा त्याच्या होल्डिंग कंपनी अर्थात एचएसबीसी पीएलसी (यूके) सह त्याच्या कोणत्याही संलग्न संस्थेमध्ये कोणतीही ओळख किंवा हितसंबंधांचा संघर्ष अस्तित्वात नाही.

३५.२. 'लाल' किंवा 'केशरी' यादीच्या पलीकडे जाऊन खुलासा करण्याची गरज आणि 'हिरव्या यादी' ची अनुपलब्धता हे ' व्यक्ती ' चाचणी हे हितसंबंधांच्या संघर्षाचे मूल्यमापन करण्याचे उपाय आहे, असे निवाडा ऋणकोंचे म्हणणे आहे. उच्च न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की सर्व वस्तुस्थितीची जाणीव असलेला निःपक्षपाती निरीक्षक लाऊ यांच्या निःपक्षपातीपणावर किंवा स्वातंत्र्यावर शंका घेईल आणि परिणामी, लवादाच्या पक्षपातीपणाची शक्यता स्पष्ट होत नाही.

३५.३. विंग ताई आणि नेपच्यून यांच्याबरोबर पुस्तक-धावपटू आणि अंडरराइटर म्हणून आपल्या संलग्न संस्थेच्या भूमिकेबद्दल निवाडा ऋणकोंनी केलेल्या दाव्याचे समर्थन करणारे पुरेसे पुरावे निवाडा धारकाने

इतर विविध बँकांचा संयुक्त सहभाग दाखवून दिले. विंग ताई आणि नेपच्यूनमधील निवाडा धारकाच्या संलग्न कंपनीच्या पूर्ण मालकीच्या उपकंपनीने महत्त्वपूर्ण भागीदारी केल्याचा आरोप पुराव्यांद्वारे समर्थित आढळला नाही. निधी उभारणीतील अनेकांपैकी एक संलग्न कंपनी होती आणि व्यवसायादरम्यान विश्वासार्हतेने समभाग धारण केले होते.

३५.४. प्रकटीकरणासाठी व्यक्तिनिष्ठ दृष्टीकोन लागू केल्यानंतरही, ज्यामध्ये निवाडा ऋणकोंच्या दृष्टीकोनातून प्रकटीकरणाच्या आवश्यकतेकडे पाहिले जाते, आयबीए मार्गदर्शक तत्त्वांच्या हिरव्या यादी नुसार काही मर्यादा लागू होतात. हिरव्या यादीतील खंड ४.५ आणि ४.५३ वर भिस्त ठेवून उच्च न्यायालयाच्या विद्वान न्यायमूर्तींना लवाद आणि निवाडा धारक किंवा त्याच्याशी संबंधित घटकांमध्ये हितसंबंधांचा संघर्ष नसल्याचे आढळले. जेथे तथाकथित परिस्थिती हिरव्या यादी मध्ये येत असेल तेथे लवादाकडे प्रकटीकरणाचे कोणतेही कर्तव्य नसते.

३६) आमच्या मूल्यमापनातील न्यायनिर्णयातील वरील चर्चेवरून असे दिसून येते की ख्रिस्तोफर लाऊ यांना खुलासा करण्याचे कर्तव्य नव्हते किंवा पीठासीन लवाद म्हणून नेमणूक स्वीकारताना ते प्रकटीकरणाचे कायदेशीर कर्तव्य पार पाडण्यात अपयशी ठरले नाहीत. येथील अशा परिस्थितीत पीठासीन लवादाचा पूर्वग्रह किंवा पक्षपातीपणाची शक्यता आपण गृहीत धरू शकत नाही. म्हणूनच निवाडा ऋणको असा दावा करू शकत नाहीत की सार्वजनिक धोरणाचे कोणतेही उल्लंघन झाले आहे, ज्यामुळे विदेशी निवाडा भारतात लागू होऊ शकत नाही.

३७) तथापि, श्री. ख्रिस्तोफर लाऊ यांनी ०३/०२/२०१६ रोजी सुश्री पॉलीन नावाच्या व्यक्तीने केलेल्या चौकशीला संबोधित केलेल्या पत्रावर निवाडा ऋणकोंनी उपस्थित केलेल्या एका विशिष्ट युक्तिवादाचे निराकरण करणे देखील योग्य ठरेल. आपल्या उत्तरात लाऊ यांनी एचएसबीसीवर कारवाई करण्यात

हितसंबंधांचा संघर्ष असल्याचे सांगून सुचवलेले काम स्विकारण्यास नकार दिला. श्री.लाऊ यांनी वरील संवाद कोणत्या परिस्थितीत हाताळला हे श्री. लाऊ यांच्या २६/०४/२०१६ च्या पत्रात सविस्तर पणे सांगितले आहे. प्रतिक्रिया वाचल्यास मिसेस पॉलीनला मिळालेल्या प्रतिक्रियेचे कारण कळेल. हे याची देखील खात्री करेल की श्री ख्रिस्तोफर लाऊ ज्या टप्प्यात अपीलकर्ते आणि उत्तरवादी यांच्यात पीठासीन लवाद म्हणून काम करत होते, तेव्हा ते कोणत्याही हितसंबंधांच्या संघर्षाच्या अधीन नव्हते. त्याने प्रकटीकरणाच्या जबाबदारीचे योग्य पालन केले आहे असे मानले जाते आणि लवाद न्यायाधिकरणाचे अध्यक्ष म्हणून श्री लाऊ यांनी दिनांक २७/०९/२०१४ रोजी दिलेला निवाडा सादर करण्यामागे कोणताही पूर्वग्रह किंवा अयोग्य वर्तन कारणीभूत ठरू शकत नाही.

३८) वरील पैलूवरील आणखी एक मुद्दा म्हणजे संप्रेषणाची वेळ याकडेही आम्ही लक्ष देणे आवश्यक आहे. दिनांक २७/०९/२०१४ रोजी अंतिम निवाडा प्रदान झाल्याच्या बऱ्याच नंतर २०१६ साली पॉलीन यांनी संप्रेषण केले होते. श्री. ख्रिस्तोफर लाऊ यांनी २६.०४.२०१६ च्या आपल्या संप्रेषणात दिलेले स्पष्टीकरण निवाड्याच्या पलीकडे, तृतीय पक्षकाराने केलेल्या प्रश्नाच्या संदर्भात तपासले जाते, तेव्हा अपीलकर्ते आणि उत्तरवादी यांच्यात लवादाची कार्यवाही करण्यास श्री लाऊ यांची कोणतीही असमर्थता नाही, असे म्हणण्यास आम्हाला संकोच वाटत नाही.

३९) म्हणूनच, आम्ही असा निष्कर्ष काढतो की श्री लाऊ यांच्याविरोधात असा कोणताही पूर्वग्रह बाब कार्यरत नाही जो नैतिकता आणि न्याय या मूलभूत संकल्पनांचे उल्लंघन करेल किंवा न्यायालयाच्या विवेकाला धक्का देईल.

कठीण काम

४०) दुर्दैवाने या खटल्यात १० वर्षांहून अधिक काळ खटल्याच्या अनेक टप्प्यांसह निवाड्याची

अंमलबजावणी करण्यासाठी प्रदीर्घ आणि खडतर लढाई झाली आहे. ११/०५/२०१२ रोजी सिंगापूरमध्ये लवादाची सुरुवात झाली, जेव्हा उत्तरवादीने लवादाची नोटीस बजावली. त्यानंतर २८/०५/२०१२ आणि २९/०५/२०१२ रोजी एसआयएसी आणीबाणी निवाडा प्रदान करण्यात आले. त्यानंतर निवाडा धारकाने मुंबई उच्च न्यायालयात भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ९ अन्वये त्यांच्या दाव्याच्या मर्यादेपर्यंत सुरक्षा रक्कम जमा करण्याची कार्यवाही सुरू केली. दरम्यान, अधिकारक्षेत्राच्या आधारे कर्जदारांचे आक्षेप लवादाने १७/१२/२०१२ रोजी अंतिम अर्धवट निर्णयाद्वारे फेटाळून लावले. कलम ९ च्या कार्यवाहीमध्ये, अपीलकर्त्यांना निवाड्या च्या अंमलबजावणीसाठी ठराविक रक्कम जमा करण्याचे निर्देश देण्यात आले होते. निवाडा ऋणकोने त्यास सर्वोच्च न्यायालयात आव्हान दिले, जे नंतर फेटाळण्यात आले आणि निवाडा कर्जदाराच्या खात्यात विशिष्ट रक्कम ठेवण्याचे आदेश देण्यात आले. मात्र, निवाडा ऋणकोंनीआपला हिशोब योग्य प्रमाणात न ठेवल्याने सर्वोच्च न्यायालयात अवमानाची कारवाई करण्यात आली जी ०२/०९/२०२२ व ०९/०९/२०२२ च्या आदेशान्वये निकाली काढण्यात आली.

४१) दरम्यान, निवाडा ऋणकोने भारतीय लवाद कायद्याच्या ३४ अन्वये उच्च न्यायालयात अर्ज केला आणि दिनांक २७/०९/२०१४ रोजी जो अंतिम निवाडा जारी करण्यात आला होता, तो रद्द करण्याची मागणी केली होती. तो अर्ज दिनांक २८/०९/२०१५ रोजी ग्राह्य धरण्या योग्य नाही म्हणून फेटाळण्यात आला होता. त्यानंतर, त्याविरोधात अपील दाखल करण्यात आले होते आणि ते फेटाळण्यात आले होते. त्याचबरोबर निवाडा धारकाने उच्च न्यायालयात लवाद याचिकेद्वारे सदर निवाड्याची अंमलबजावणी करण्याची मागणी केली. परिणामी, अंमलबजावणीच्या कार्यवाहीची सांगता उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २५/०४/२०२३ च्या आक्षेपित आदेशात झाली ज्यामुळे अंतिम निवाडा लागू होऊ शकला नव्हता.

४२) या घटनांची लांबलचक यादी ही निवाड्याचे फलित मिळण्यासाठी निवाडा विजेत्याने केलेल्या

प्रदीर्घ आणि खडतर संघर्षाची गाथा दर्शवते. निवाडा ऋणकोंनी अनेक आव्हाने उपस्थित केली आणि न्यायालयाच्या आदेशाचेही उल्लंघन केले. अशा अवमानकारक कृत्यांसाठी त्यांना तुरुंगवास भोगावा लागला होता. या पार्श्वभूमीवर निवाडा धारकांची धडपड जबर मोल देऊन मिळविलेल्या विजयाचे संकेत देत आहे. नाटककार आणि लेखक ऑस्कर वाइल्ड यांनी व्यक्त केलेल्या परिस्थितीपेक्षा हे वेगळे नाही " या जगात दोनच शोकांतिका आहेत. एक म्हणजे एखाद्याला हवं ते मिळत नाही आणि दुसऱ्याला ते मिळते." [35] या प्रकरणात निवाडा त्यांच्या बाजूने असूनही, अपीलकर्त्यांच्या एकत्रित व अयोग्य कारवाईमुळे निवाडा धारक विविध मंचावर अनेक खटल्यांमध्ये अडकले असल्याचे लक्षात येते. प्रत्येक मंचावर निवाडा ऋणकोंचा पराभव झाला आहे आणि न्यायालयाचे निकाल निवाडा धारकांच्या बाजूने आहेत, हे येथे नमूद करावे लागेल. असे असूनही विदेशी निवाड्याचा लाभ अद्याप उत्तरवादींपर्यंत पोहोचलेला नाही. अशा प्रकारचे आव्हान जेथे अंमलबजावणीच्या टप्प्यावर लवादाचा पूर्वग्रह उपस्थित केला जातो, हे आमच्या न्यायालयांद्वारे परावृत्त केले पाहिजे भागधारकांना असा स्पष्ट संदेश पाठवण्यापासून की भारतीय न्यायालये नैतिकता आणि न्यायाचे स्पष्ट उल्लंघन होते हे दर्शविल्याशिवाय विदेशी निवाड्याची अंमलबजावणी सुनिश्चित करतील. पक्षपातीपणाचे निर्धारण आंतरराष्ट्रीय मानके लागू करूनच केले पाहिजे. विदेशी निवाड्यांची अंमलबजावणी नाकारणे केवळ दुर्मिळ प्रकरणात असावे जेथे, आंतरराष्ट्रीय मानकांचे पालन न करणे स्पष्टपणे दिसून येते.

४३) या प्रकरणात उच्च न्यायालयाने योग्यच निर्णय दिला आहे की, निवाडा - ऋणको पक्षपातीपणा, हितसंबंधांचा संघर्ष किंवा पीठासीन लवादाने पक्षकारांना खुलासा करण्यात अपयशी ठरल्याचा आरोप

35ऑस्कर वाइल्ड, कायदा III, लेडी विंडरमेअर फॅन, १८९३

सिद्ध करण्यात अपयशी ठरले आहेत. भारतीय लवाद कायद्याच्या कलम ४८ अन्वये विदेशी निवाड्याची अंमलबजावणी नाकारण्याची उच्च मर्यादा पूर्ण करण्यात निवाडा ऋणको अपयशी ठरले आहेत . त्यानुसार उच्च न्यायालयाने विदेशी निवाडा लागू करणे / त्याची अंमलबजावणी करण्यासाठी दिलेला निवादा मंजूर होत आहे. अपीलांमध्ये तथ्य नसल्याचे आढळून आले आहे.

४४) निवाडा ऋणकोंनी दाखल केलेले अपील फेटाळले जात असले, उत्तरवादींना आतापर्यंतच्या सर्व कायदेशीर लढाईत त्यांचा विजय झाला असला तरी, त्यांनी लढाई जिंकली आहे, परंतु युद्ध हरले आहे असे वाटू देऊ नये. अशा परिस्थितीत निवाडा ऋणकोंवर अधिक दया न दाखवता सक्षम व्यासपीठाने विदेशी निवाड्याची लवकर अंमलबजावणी करण्यावर आम्ही जोर देतो. त्यानुसार आदेश दिला जात आहे. या अटींवर सदर अपील फेटाळले जात आहेत.

४५) जर कोणतेही प्रलंबित अर्ज असल्यास, ते समाप्त होतील .

हेडनोट्स तयार केले : अंकित ग्यान

प्रकरणाचा निकाल:

अपील फेटाळले.

- x - x - x - x - x - x - x - x -

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

- x - x - x - x - x - x - x - x -